

Justis- og
beredskapsdepartementet

Ny personopplysningslov - endringer av betydning for behandling av personopplysninger i forskningsprosjekter

8. juni 2018

Anne Sofie Hippe og Jon Lunde

Oversikt

- Kort om personvernforordningen
- Nærmere om utkastet til ny personopplysningslov – forholdet mellom forordningen og norsk rett
- Særlig om kravene til behandlingsgrunnlag og behandling av særlige kategorier personopplysninger
- Nærmere om reglene i ny personopplysningslov som gjelder forskning

Kort om personvernforordningen

- Et nytt EU-regelverk om behandling av personopplysninger.
- Bakgrunnen for forslaget følger bl.a. av fortalepunkt 7:

«Denne utviklingen krever en sterk og mer sammenhengende ramme for vern av personopplysninger i Unionen støttet av en streng håndheving av reglene, ettersom det er viktig å skape den nødvendige tillit som vil gjøre at den digitale økonomien kan utvikle seg i det indre marked. Fysiske personer bør ha kontroll over egne personopplysninger. Rettssikkerheten og den praktiske sikkerheten for fysiske personer, markedsdeltakere og offentlige myndigheter bør styrkes.»

Kort om personvernforordningen

- Viderefører i stor grad gjeldende rett, men inneholder også en del nye elementer.
- Gjelder både privat og offentlig sektor, men gir i offentlig sektor langt større adgang til nasjonal regulering.

Forholdet mellom personvernforordningen og norsk rett

- Må tas inn i EØS-avtalen for å binde Norge.
- EØS-avtalen artikkel 7:

Art 7. Rettsakter som er omhandlet i eller inntatt i vedlegg til denne avtale eller i EØS-komiteens vedtak, skal være bindende for avtalepartene og skal være eller gjøres til del av deres interne rettsorden som følger:

- a) en rettsakt som tilsvarer en EØF-forordning skal som sådan gjøres til del av avtalepartenes interne rettsorden;
- b) en rettsakt som tilsvarer et EØF-direktiv skal overlates til avtalepartenes myndigheter å bestemme formen og midlene for gjennomføringen.

Forholdet mellom personvernforordningen og norsk rett

- I Norge må forordningen *gjennomføres* ved lov

§ 1 Gjennomføring av personvernforordningen

EØS-avtalen vedlegg XI punkt 5e (forordning (EU) 2016/679) om vern av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger samt om oppheving av direktiv 95/46/EF (generell personvernforordning) gjelder som lov med de tilpasninger som følger av vedlegg XI, protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig.

- Det er forordningens regler som etter gjennomføringen vil erstatte store deler av dagens personopplysningslov.
- Forordningens regler vil suppleres av norske lovregler i personopplysningsloven og særlovgivningen.

Status for lovarbeidet

- Lovsaken og spørsmålet om samtykke til innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen er nå ferdigbehandlet av Stortinget.
- Forordningen er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen.
- Ikrafttredelse i Norge fra tidspunktet for innlemmelse i EØS-avtalen.

Forslaget til ny personopplysningslov – forholdet mellom forordningen og norsk rett

- I noen tilfeller *pålegger* forordningen regulering i nasjonal rett, det må for eksempel gis regler om opprettelse av tilsynsmyndigheten.
- I noen tilfeller *åpner* forordningen for nasjonale regler, for eksempel om unntak fra den registrertes rettigheter.
- Nasjonale regler finnes både i personopplysningsloven og sektorlovgivningen

Reglene om behandlingsgrunnlag etter artikkel 6

Artikkel 6

Behandlingens lovlighet

1. Behandlingen er bare lovlig dersom og i den grad minst ett av følgende vilkår er oppfylt:
 - a) den registrerte har gitt samtykke til behandling av sine personopplysninger for ett eller flere spesifikke formål,
 - b) behandlingen er nødvendig for å oppfylle en avtale som den registrerte er part i, eller for å gjennomføre tiltak på den registrertes anmodning før en avtaleinngåelse,
 - c) behandlingen er nødvendig for å oppfylle en rettslig forpliktelse som påhviler den behandlingsansvarlige,
 - d) behandlingen er nødvendig for å verne den registrertes eller en annen fysisk persons vitale interesser,
 - e) behandlingen er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt,
 - f) behandlingen er nødvendig for formål knyttet til de berettigede interessene som forfølges av den behandlingsansvarlige eller en tredjepart, med mindre den registrertes interesser eller grunnleggende rettigheter og friheter går foran og krever vern av personopplysninger, særlig dersom den registrerte er et barn.

Forholdet mellom artikkel 6 og nasjonal lovgivning

- Det må finnes et supplerende rettsgrunnlag i nasjonal rett for at det skal foreligge behandlingsgrunnlag etter artikkel 6 nr.1 bokstav c og e.
- I artikkel 6 nr. 3 åpnes det for at nasjonal lovgivning i slike tilfeller også kan inneholde særlige bestemmelser for å tilpasse anvendelsen av reglene i forordningen.

Artikkel 9 om særlige kategorier av personopplysninger

- Særlige kategorier av personopplysninger er opplysninger om:
 - rasemessig eller etnisk opprinnelse,
 - politisk oppfatning,
 - religion,
 - filosofisk overbevisning eller
 - fagforeningsmedlemskap,
 - samt behandling av genetiske opplysninger og biometriske opplysninger med det formål å entydig identifisere en fysisk person,
 - helseopplysninger eller
 - opplysninger om en fysisk persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering

Forholdet mellom artikkel 9 og nasjonal lovgivning

- Utgangspunktet etter artikkel 9 nr. 1 er behandling av særlige kategorier av opplysninger er *forbudt*.
- Artikkel 9 nr. 2 åpner likevel for behandling av slike opplysninger i en del tilfeller, blant annet der dette er fastsatt i nasjonal rett.
- Artikkel 9 nr. 2 bokstav j åpner for eksempel for behandling for forskningsformål dersom et særskilt behandlingsgrunnlag er fastsatt i nasjonal rett:
 - j) Behandlingen er nødvendig for arkivformål i allmennhetens interesse, for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål i samsvar med artikkel 89 nr. 1 på grunnlag av unionsretten eller medlemsstatenes nasjonale rett som skal stå i et rimelig forhold til det mål som søkes oppnådd, være forenlig med det grunnleggende innholdet i retten til vern av personopplysninger og sikre egnede og særlige tiltak for å verne den registrertes grunnleggende rettigheter og interesser.

Forholdet mellom artikkel 10 og nasjonal lovgivning

- Artikkel 10 gjelder behandling av personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser eller tilknyttede sikkerhetstiltak
- Slike opplysninger skal bare behandles under en offentlig myndighets kontroll eller dersom behandlingen er tillatt i henhold til unionsretten eller medlemsstatenes nasjonale rett som sikrer nødvendige garantier for de registrertes rettigheter og friheter.

Grunnlag for behandling av personopplysninger for forskningsformål – reguleringen i ny lov

- Når er det nødvendig å supplere med nasjonale rettsgrunnlag?
- Behandlingsgrunnlag (artikkel 6 nr. 1)
 - Samtykke (bokstav a)
 - Oppgave i allmennhetens interesse (bokstav e), jf. nr. 3.
 - Berettigede interesser (bokstav f)
- Særlige kategorier av personopplysninger (artikkel 9 nr. 2)
 - Samtykke (bokstav a)
 - Nødvendig for «formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning» (bokstav j)
- Opplysninger om straffedommer og lovovertrедelser (artikkel 10)
 - Under en offentlig myndighets kontroll
 - Tillatt i nasjonal rett (også ved samtykke)

Behandlingsgrunnlag for forskning uten samtykke

- Artikkel 6 nr. 3 krever et **supplerende rettsgrunnlag** for å benytte behandlingsgrunnlaget i **nr. 1 bokstav e** om allmenn interesse
- Ny personopplysningslov § 8:
 - «Personopplysninger kan behandles på grunnlag av personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e dersom det er nødvendig for (...) formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning (...). Behandlingen skal være omfattet av nødvendige garantier i samsvar med personvernforordningen artikkel 89 nr. 1.»
- Noe å falle tilbake på – begrenser ikke adgangen til å benytte eventuelle andre supplerende rettsgrunnlag

Særlige kategorier av personopplysninger (forts.)

- Artikkel 9 nr. 2 bokstav j
 - Behandlingen er nødvendig for (...) for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål i samsvar med artikkel 89 nr. 1 på grunnlag av unionsretten eller **medlemsstatenes nasjonale rett** som skal stå i et **rimelig forhold til det mål** som søkes oppnådd, være **forenlig med det grunnleggende innholdet** i retten til vern av personopplysninger og sikre **egne og særlige tiltak for å verne** den registrertes grunnleggende rettigheter og interesser.

Særlige kategorier av personopplysninger (forts.)

- Personopplysningsloven 2000 § 9 første ledd bokstav h:
 - Sensitive personopplysninger kan behandles når det er «nødvendig for historiske, statistiske eller vitenskapelige formål, og samfunnets interesse i at behandlingen finner sted klart overstiger ulempene den kan medføre for den enkelte»
- Som utgangspunkt konsesjonsplikt
 - Men unntak fra konsesjonsplikt ved tilrådning fra personvernombud (forskriften § 7-27)

Særlige kategorier av personopplysninger (forts.)

- Ny lov må både
 - gi tilstrekkelig adgang til behandling av personopplysninger i forskning
 - stå i et rimelig forhold til det mål som søkes oppnådd, være forenlig med det grunnleggende innholdet i retten til vern av personopplysninger og sikre egnede og særlige tiltak for å verne den registrertes grunnleggende rettigheter og interesser.
- Utgangspunktet: Konsesjonsplikt videreføres ikke
 - Hva skal «erstatte» konsesjonsplikten?
 - Mer spesifikke regler vs. mekanismer som skal sikre gode vurderinger

Særlige kategorier av personopplysninger (forts.)

- Ny lov § 9:

«Personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 nr. 1 kan behandles uten samtykke fra den registrerte dersom behandlingen er nødvendig for arkivformål i allmennhetens interesse, formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller statistiske formål og samfunnets interesse i at behandlingen finner sted, klart overstiger ulempene for den enkelte. Behandlingen skal være omfattet av nødvendige garantier i samsvar med personvernforordningen artikkel 89 nr. 1.

Før det foretas behandling på grunnlag av første ledd, skal den behandlingsansvarlige rådføre seg med personvernombudet etter personvernforordningen artikkel 37 eller en annen som oppfyller vilkårene i personvernforordningen artikkel 37 nr. 5 og 6 og artikkel 38 nr. 3 første og annet punktum. Ved rådføringen skal det vurderes om behandlingen vil oppfylle kravene i personvernforordningen og øvrige bestemmelser fastsatt i eller med hjemmel i loven her. Rådføringsplikten gjelder likevel ikke dersom det er utført en vurdering av personvernkonsekvenser etter personvernforordningen artikkel 35.

Kongen kan gi forskrift om behandling av særlige kategorier av personopplysninger for arkivformål i allmennhetens interesse, formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller statistiske formål.»

Særlige kategorier av personopplysninger (forts.)

- Tre vilkår i § 9:
 - Samfunnets interesse i at behandlingen finner sted, må **klart overstige ulempene** for den enkelte
 - Behandlingen skal være omfattet av **nødvendige garantier** i samsvar med artikkel 89 nr. 1
 - **Rådføring** med personvernombud eller en tilsvarende kvalifisert og uavhengig rådgiver før behandling
- Noe å falle tilbake på – begrenser ikke adgangen til behandling på andre grunnlag
 - Men det må vurderes hvor langt de rekker
- Hvis § 9 ikke er tilstrekkelig, må det finnes et mer spesifikt grunnlag i særlovgivningen

Nærmere om rådføringsplikten

- Formål: sikre at behandlingen blir forhåndsvurdert av noen med god kjennskap til personvernreglene og en uavhengig stilling
- Det kreves en **reell og konkret vurdering** av om en **planlagt** behandling vil oppfylle lovens krav
- Trenger **ikke** å gi noen **formell godkjenning eller tilråding**
 - Ment å ivareta hensynet til (1) personvernombudets uavhengighet og (2) den behandlingsansvarliges ansvar for lovligheten
 - Vurderingen er heller ikke bindende på annen måte
- Kan gjøres enten av personvernombudet eller en annen tilsvarende kvalifisert og uavhengig rådgiver
- Gjelder ved siden av den generelle plikten til å «sikre at personvernombudet på riktig måte og i rett tid involveres i alle spørsmål som gjelder vern av personopplysninger» (artikkel 38 nr. 1)

Nærmere om rådføringsplikten (forts.)

- Rådføringsplikten gjelder også ved samtykkebasert forskning på særlige kategorier av personopplysninger (§ 10)
 - «Rådføringsplikten etter § 9 annet ledd **gjelder tilsvarende** når personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 nr. 1 skal behandles for vitenskapelige eller historiske forskningsformål på grunnlag av den registrertes samtykke.»
- Gjelder som utgangspunkt for all samtykkebasert forskning på særlige kategorier av personopplysninger
- Unntak for medisinsk og helsefaglig forskning, jf. endring i helseforskningsloven § 33 tredje ledd
 - Men fortsatt plikt til å «sikre at personvernombudet på riktig måte og i rett tid involveres i alle spørsmål som gjelder vern av personopplysninger» (forordningen artikkel 38 nr. 1)

Opplysninger om straffbare forhold mv.

- Opplysninger om straffedommer og lovovertrедelser mv. kan som utgangspunkt bare behandles under en offentlig myndighets kontroll
 - Unntak krever grunnlag i nasjonal rett, jf. artikkel 10
- § 11 første ledd i ny lov gir generelle unntak for behandling utenfor en offentlig myndighets kontroll:
 - «Personvernforordningen **artikkel 9 nr. 2 bokstav a [samtykke]** og c til f samt §§ 6, 7 og **9 [forskning uten samtykke]** i loven her **gjelder tilsvarende** for behandling av personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 10 som ikke utføres under en offentlig myndighets kontroll.»
- Rådføringsplikt gjelder på samme måte:
 - Med samtykke, jf. § 11 annet ledd
 - Uten samtykke, jf. § 9 annet ledd